

ሰነድ ሙዓላ ንዋይን ለህዝብ ማቅረብ

ክፍል 4

የቁጥጥር ማዕቀፍ እና የኢንቨስትሜንት ጥበቃ ዘዴዎች አጠቃላይ ትንተና

በባለፈው ጽሁፍ የሰነድ ሙዓላ ንዋይን ለህዝብ ማቅረብ እና ግብይት መመሪያ አጠቃላይ ይዘት እና የተወሰኑ ክፍሎችን በዝርዝር አይተናል። በዚህ ክፍል ቀሪዎቹን የመመሪያው ይዘት እንደሚከተለው እንዳስሳለን።

ማስታወቂያ

በካቲታል ገበያ አዋጅ መሰረት አውጪው በባለሥልጣኑ ቀርቦ ፈቃድ ሳያገኝ ለሕዝብ ከሚያቀርበው ሰነድ ሙዓላ ንዋይ ጋር በተያያዘ ማስታወቂያ ማውጣት የተከለከለ ነው። ይህ ማስታወቂያዎችን፣ በራሪ ወረቀቶችን፣ ፖስተሮችን ወይም እነዚህን መሳሪያዎች ማጥፋት ያስቀድሞ ሰነድ ያካትታል።

ፈቃድ ለማግኘት ለባለሥልጣኑ የሚቀርበው የአውጪው የማስታወቂያ ስኬት የደንበኛ ሳቢ መግለጫው የወጣ ወይም የሚወጣ መሆኑን እንዲሁም ኢንቨስትሜንት የት ሊያገኙት እንደሚችሉ በግልጽ ማመልከት፣ ሰነዱ ማስታወቂያ ስለመሆኑ በግልጽ መጥቀስ፣ ትክክለኛ፣ አሳሳች ያልሆነ፣ እና በደንበኛ ሳቢ መግለጫው ጋር በትክክል የተናበበ መሆኑን አለበት። በተጨማሪ የማስታወቂያው ስኬት ለሰነድ ገዢዎች ዋስትና ወይም የተስፋ ቃል የሚሰጥ መሆኑን የሌለበት ሲሆን ታዋቂ ሰዎችን እና ልብ-ወለዳዊ ገጽ-ባህሪዎችን የማይጠቀም መሆኑን አለበት። በዚህ ረገድ ማስታወቂያው የአውጪውን አዎንታዊ ሆነ አሉታዊ ገጽታዎች ሚዛናዊ በሆነ መልኩ የሚያንፀባርቅ

እንዲሆን ይጠበቃል። አውጪው በምስረታ ላይ የሚገኝ ከሆነ ከዚሁ ጋር ተያይዞ ሊኖር የሚችለውን አደጋ በማስታወቂያ ስኬት ላይ በግልጽ ማሳየት አለበት።

በማስታወቂያ ሰነዱ "ብሩህ መጪ ጊዜ"፣ "አስተማማኝ" እና "ትርፋማ" የሚሉ የተስፋ ቃል የሚመስሉ እና አሳሳች ቃላትን መጠቀም የተከለከለ ነው።

በማስታወቂያው ውስጥ "እባክዎን የደንበኛ ሳቢ መግለጫውን ሙሉ በሙሉ ያንብቡ፣ በቀጣይ ምን ማድረግ እንዳለብዎት ግልጽ ያልሆነ ነገር ካለ ገንዘብዎን ኢንቨስት ከማድረግዎ በፊት ፈቃድ ያለውን የፋይናንስ አማካሪ ያማክሩ፣ የደንበኛ ሳቢው በባለሥልጣኑ መጽደቅ የተመዘገበውን የአውጪውን ሰነድ ሙዓላ ንዋይ እንዲገዙ የተሰጠ ምክረ-ሃሳብ አይደለም" የሚል መካተት አለበት። ከዚህ የማስታወቂያ ሰነድ ፈቃድ አሰጣጥ ጋር በተያያዘ ሊታወቅ የሚገባው ዋናው ነገር ማንኛውንም አውጪ ወይም

የአውጪው የካቲታል ገበያ አገልግሎት ሰጪ፣ ደንበኛ ሳቢ መግለጫው በባለሥልጣኑ መጽደቅ በቀጥታም ይሁን በተዘዋዋሪ ያወጣቸው ሰነዶች ጥቅም ወይም ድክመቶች እንዳይወጡ፣ እንደፈቀደ ወይም እንዳረጋገጠ ተደርጎ በቀጥታም ሆነ በተዘዋዋሪ መግለጽ የለበትም። ባለሥልጣኑ ከአውጪው ማስታወቂያ ጋር በተያያዘ መከላከል፣ መገደብ፣ ማገድ፣ ፈቃዱን ማንሳት ወይም እንዲሻሻል ማስገደድ ይችላል።

ይህ ጥብቅ የማስታወቂያ ስኬት (ሰነድ) የማጽደቅ ስርዓት አላማው አሳሳች መረጃዎችን እና ባለሥልጣኑ የአውጪውን ኢንቨስትመንት እንደሚደግፍ የሚገልጹ ማንኛውንም ሀሳብ መከላከል ነው። ይህም መደበኛ ኢንቨስትሜንት በተለይ ለአገልግሎት ተጋላጭ በመሆናቸው አደጋዎችን ለመቀነስ ይረዳል። ከጥቅሞች ጋር ተመሳሳይ በሆነ መልኩ ስጋቶችንም በማስታወቂያው እንዲካተቱ እና እንዲቀርቡ ማድረግ ያልተለመደ ቢሆንም ጠንካራ የኢንቨስትሜንት ጥበቃ ስልት የሚያንጸባርቅ ሆኖ እናገኛለን።

የውክልና ሽያጭ

ሌላው አውጪው ሰነድ ሙዓላ ንዋይን ለሕዝብ በሚያቀርበበት ጊዜ የውክልና ሽያጭ መጠቀም አማራጭ እንጂ ግዴታ አለመሆኑ ነው። አውጪው የውክልና ሽያጭ የሚፈልግ ከሆነ ከባለሥልጣኑ ፈቃድ ያለው ኢንቨስትመንት ባንክ በመመረጥ እና ይህንን በባለሥልጣኑ በማፀደቅ ማከናወን ይችላል። በመመሪያው መሰረት አንድ አውጪ ሰነድ ሙዓላ ንዋይን ለሕዝብ ከሚሸጥለት የውክልና ሽያጭ ጋር የሚኖረው ግንኙነት አውጪው በወሰነው እና ባለሥልጣኑ በሚያስቀምጠው ጊዜ ውስጥ የውክልና ሽያጭ የአውጪውን ሰነድ ሙዓላ ንዋይን ለሕዝብ ሸጦ መጨረስ አለበት። የውክልና ሽያጭ ሰነዶች ተሸጠው ካላለቁ ጊዜው እንዲረዘምለት በጽሁፍ ከጠየቀ ባለሥልጣኑ የገበያውን ሁኔታ ግምት ውስጥ በማስገባት የሽያጭ ጊዜውን ሊያረዝም ይችላል።

በአለም ላይ የተለያዩ አይነት ውክልና ሽያጭ ስምምነቶች አሉ። የመጀመሪያው ውክልና ሽያጭ ኢንቨስትመንት ባንክ በአውጪው የቀረቡ ሰነዶችን በሙሉ ለመሸጥ ቃል የሚገባበት ውል ነው። በዚህ ውል መሰረት ውክልና ሽያጭ ላልተሸጡ የአውጪው ሰነድ ሙዓላ ንዋይን ጋላፊነት የሚወስድበት እና ራሱ የሚገዛበት አሰራር ነው። ይህ አሰራር ለአውጪው ስለሰነድ ሙዓላ ንዋይ መሸጥ አስተማማኝ ዋስትና የሚሰጥ በመሆኑ ብዙዎቹ አውጪዎች ይመርጣታል።

ሰነድ ሙዓላ ንዋይን ለህዝብ ማቅረብ

ሁለተኛው የውክልና ሽያጭ አይነት አውጪው የሚያወጣቸውን ሰነድ ሙዓላ ንዋዮች ከውክልና ሻጩ ጋር በሚኖረው ስምምነት መሰረት ውክልና ሻጩ የተቻለውን ያህል ሽጦ ቀሪውን የሚመልስበት አሰራር ነው። ይሄኛው ለውክልና ሻጮች የተሻለ ቢሆንም ሰነድ ሙዓላ ንዋዮች ስለመሸጣቸው ለአውጪዎች ዋስትና የማይሰጥ በመሆኑ ብዙም ሳቢ አይደለም።

ሶስተኛው የውክልና ሽያጭ አይነት ከአውጪው ጋር በሚኖር ስምምነት ውክልና ሻጩ ሁሉንም የአውጪውን ሰነድ ሙዓላ ንዋዮች የሚሸጥበት፣ ሁሉንም ሽጦ መጨረስ ካልቻለ ግን ሽያጩ በሙሉ ተሰረዘ እና የሽያጭ ሂደቱ ተቋርጦ ኢንቨስተሮች የገዙበት ገንዘብ የሚመለስበት አሰራር ነው።

አራተኛው የውክልና ሽያጭ አይነት ከአውጪው ጋር በሚኖር ስምምነት አውጪው ለነባር ባለአክሲዮኖች ተጨማሪ አክሲዮኖችን ሲያወጣ በቅድሚያ የመግዛት መብት ጊዜ ያልተሸጡትን አክሲዮኖች ውክልና ሻጩ ለራሱ ለመግዛት የሚስማማበት አሰራር ነው።

የውክልና ሻጮች የአውጪው ሰነድ ሙዓላ ንዋዮች ሙሉ በሙሉ ተሸጠው እስኪያልቁ ያልተሸጡትን ሰነድ ሙዓላ ንዋዮች በተመለከተ ለባለሥልጣኑ በየሩብ አመቱ ሪፖርት ማቅረብ አለባቸው።

የውክልና ሽያጭ ስምምነት ማቅረብ

የውክልና ሽያጭ አገልግሎት ውል ማቅረብ የሚፈልግ ማንኛውም ወገን ምክንያቱን በመግለጽ ቢያንስ ከአምስት የሥራ ቀናት በፊት ማስታወቂያ ለባለሥልጣኑ መስጠት አለበት። ማቅረቡ ተግባራዊ የሚሆነው ባለሥልጣኑ ካጸደቀው ብቻ ሲሆን ባለሥልጣኑ ካላጸደቀው፣ የውክልና ሻጩ ግዴታዎቹን መወጣቱን መቀጠል አለበት።

የውክልና ሽያጭ አገልግሎት ውል ማቅረብ የሚፈልግ ማንኛውም ወገን ምክንያቱን በመግለጽ ቢያንስ ከአምስት የሥራ ቀናት በፊት ማስታወቂያ ለባለሥልጣኑ መስጠት አለበት። ማቅረቡ ተግባራዊ የሚሆነው ባለሥልጣኑ ካጸደቀው ብቻ ሲሆን ባለሥልጣኑ ካላጸደቀው፣ የውክልና ሻጩ ግዴታዎቹን መወጣቱን መቀጠል አለበት።

የደንበኛ ሳቢ መግለጫ ፀንቶ የሚቆይበት ጊዜ

ደንበኛ ሳቢ መግለጫ በባለሥልጣኑ ከጸደቀበት ቀን ጀምሮ ተግባራዊ የሚደረግ ሲሆን የሚጸናበት ጊዜ እስከ ስድስት ወር ብቻ ነው። በመመሪያው አንቀጽ 57 መሰረት የአቅርቦት ጊዜዎችን ባለሥልጣኑ ለማራዘም ካልፈቀደ በስተቀር እስከ ዘጠና ቀናት ድረስ ይገድባል። የዘጠና ቀን ገደብ አውጪዎች ኢንቨስተሮችን ከረጅም ጊዜ እርግጠኛ አለመሆን ለመጠበቅ ካቲታል ለማሳሰብ በቂ ጊዜ ይሰጣቸዋል።

የወሳኝ መረጃ ለውጦች ሲከሰቱ ወይም መረጃ አሳሳች በሚሆንበት ጊዜ ወዲያውኑ የአቅርቦቱ አገዳ እና ተጨማሪ የደንበኛ ሳቢ መግለጫ መውጣትን ይጠይቃል። ኢንቨስተሮች ለውጦችን ያካተተው ወይም ስህተቶች የታረሙበት አባሪ የደንበኛ ሳቢ መግለጫ ከመውጣቱ በፊት ግዥ ወይም ትዕዛዝ ካላቸው ከታተመ በኋላ በአስር የሰራ ቀናት ውስጥ ሰርዘው የመውጣት መብት ይሰጣቸዋል። እነዚህ ድንጋጌዎች ሁኔታዎች ሲቀየሩ ለኢንቨስተሮች ጥበቃ የሚሰጡ ናቸው። በአስር የሰራ ቀናት የመሰረዘ እና የመውጣት እድል ኢንቨስተሮች ውሳኔዎችን እንደገና እንዲገመገሙ በቂ ጊዜ ለመስጠት የተደረገ ነው።

የግዥ ጥያቄ በደንበኛ ሳቢ መግለጫው ላይ ከተመለከተው መጠን የሚያንስ ሲሆን የሽያጭ አቅርቦቱ ሙሉ ለሙሉ መቅረብ እንዳለበት በመመሪያው አንቀጽ 61 ተመልክቶ ይገኛል። ይህ በሚሆንበት ጊዜ ባለሥልጣኑ የማቅረብ ጥያቄውን ተቀብሎ ባፀደቀ በአስራ አምስት የሥራ ቀናት ውስጥ የግዥ ጥያቄ ካቀረቡ ኢንቨስተሮች የተሰበሰበው ገንዘብ መመለስ አለበት። በሌላ አኳኋን ለግዥ የቀረበው ጥያቄ በደንበኛ ሳቢ መግለጫው ላይ ከተመለከተው መጠን የሚበልጥ ሲሆን በመመሪያው አንቀጽ 62 መሰረት ይስተናገዳል። ኢንቨስተሮች ለመግዛት ጥያቄ ያቀረቡት መጠን አውጪው ለሕዝብ ካወጣው አጠቃላይ የሰነድ ሙዓላ ንዋዮች መጠን ሲበልጥ ከመጠን በላይ የግዥ ጥያቄ ቀረበ ይባላል። እንዲህ አይነት ሁኔታ ከተፈጠረ አውጪው እንዴት እንደሚስተናገድ ባስፀደቀው የደንበኛ ሳቢ መግለጫ ቀድሞ ማመላከት አለበት። ሁኔታው ቀድሞ ተገልጾ ከሆነ አውጪው አባሪ ደንበኛ ሳቢ መግለጫ ማዘጋጀት ሳያስፈልግ እስከ አስራ አምስት በመቶ ተጨማሪ ሰነድ ሙዓላ ንዋይ ማውጣት መብት ይኖረዋል።

ሰነድ መደብ ንዋይን ለህዝብ ማቅረብ

የፍላጎት መዝገብ ስለማድረጅ

በመመሪያው ከአንቀጽ 66 እስከ 72 ያሉት ሰነድ ፍላጎት ማድረጅ አሰራር የሚገልጽ ናቸው፡፡ ይህ አሰራር የአንድ አውጪ ሰነድ መደብ ንዋይ ዋጋ ስንት መሆን እንደሚገባ ከመወሰኑ በፊት ውክልና ሻጩ ብቁ ኢንቨስተሮች ወይም ብቁ ኢንቨስተሮችን እና መደበኛ ኢንቨስተሮችን ለሰነድ መደብ ንዋዮች ዋጋ እንዲያቀርቡ በማድረግ እና ፍላጎት በማሰባሰብ ዋጋ የሚወሰንበት የዋጋ ግኝት ዘዴ ነው፡፡ ከዚህ ጋር በተያያዘ ብቁ ኢንቨስተር የምንላቸው ተቋማዊ ኢንቨስተሮች ማለትም ባንኮች፣ ኢንሹራንሶች፣ የጡረታ ፈንዶች፣ አንድ ቤት እና የቤት መኪና ሳይጨምር የተጣራ ሃብታቸው አስር ሚሊዮን እና ከዛ በላይ የሆኑ ግለሰቦች ሲሆኑ መደበኛ ኢንቨስተር የምንላቸው ደግሞ ሰነድ መደብ ንዋይ መግዛት ወይም መሸጥ የሚፈልግ ማንኛውም ሰው ማለት ነው፡፡

የፍላጎት መዝገብ ማድረጅ ሂደት ሁለቱንም ብቁ ኢንቨስተሮች እና መደበኛ ኢንቨስተሮች የሚያሳትፍ ሊሆን ይችላል፡፡ ለፍላጎት መዝገብ ማድረጅ አላማ የቀረቡት ሰነድ መደብ ንዋዮች ተለይተው “የፍላጎት መዝገብ ለማድረጅ የቀረቡ” በሚል መገለጽ አለባቸው፡፡ ቀሪዎቹ ሰነድ መደብ ንዋዮች በግልጽ “በቁርጥ ዋጋ የቀረቡ” በሚል ተለይተው መገለጽ አለባቸው፡፡ በተጨማሪ ለሁለቱም አይነት ኢንቨስተሮች ለየብቻ ተለይቶ ገንዘብ የሚያስገቡበት ሁለት የአደራ ዝግ የባንክ ሂሳቦች መክፈት አለበት፡፡

አውጪው እና የፍላጎት መዝገብ አደራጃ (የግብይት አማካሪ/ውክልና ሻጭ/ኢንቨስትመንት ባንክ) የአንዱን ሰነድ መደብ ንዋይ ዋጋ የሚወስኑት በመስፈርቶች ላይ በመመስረት ነው፡፡ ብቁ ኢንቨስተሮች በፍላጎት መዝገብ ማድረጅ ሂደት ውስጥ ዋጋ በመስጠት በመሳተፍ የሚፈለገውን ብዛት እና ዋጋ የሚያመለክቱ ዋጋዎች ያቀርባሉ፡፡ የፍላጎት መዝገብ ማድረጅ ጊዜ ቢበዛ ከሰባት የሥራ ቀናት ያልበለጠ ሲሆን ይህም ለብቁ ኢንቨስተሮች በቂ ተሳትፎ እንዲኖር ይረዳል፡፡ ብቁ ኢንቨስተሮች በዚህ ጊዜ ውስጥ የገለጹትን ፍላጎት ወይም ያስገቡትን ትዕዛዝ መለወጥ ወይም መሰረዝ ይችላሉ፡፡ ይህ ካልሆነ በደንበኛ ሳቢ መግለጫው በተቀመጠው የድልድል ፖሊሲ መሰረት ኢንቨስተሮቹ በፍላጎት መዝገብ አደራጃ ማስታወቂያ በደረሳቸው በሁለት ቀናት ውስጥ የሽያጩን ዋጋ መክፈል አለባቸው፡፡

ስለሰነድ መደብ ንዋይ ድልድል

ለሕዝብ የቀረበ የሰነድ መደብ ንዋዮች ሽያጭ እንደተዘጋ አውጪው ሰነድ መደብ ንዋዮችን በባለሥልጣኑ ቁጥጥር ስር በፍትሃዊ እና ግልጽ በሆነ መንገድ ለገዥዎቹ መደልድል አለበት፡፡ ድልድሉ በደንበኛ ሳቢ መግለጫ ውስጥ ቀድሞ በተጠቀሰው አኳኋን ይሆናል፡፡ በደንበኛ ሳቢ መግለጫው ከተጠቀሰው አጠቃላይ ሰነድ መደብ ንዋዮች በላይ የግዥ ጥያቄ ሲቀርብ አውጪው እስከ አስራ አምስት በመቶ ድረስ በፊት ከወጣው መጠን በላይ እሳፊ ድልድል ሊያደርግ ለማድረግ እንዲችል ተፈቅዶለታል፡፡

ይህ አሰራር እሳፊ የግዥ ጥያቄዎች ሲቀርቡ በማስተናገድ ገበያውን ለማረጋጋት ይረዳል፡፡ የግዥ ጥያቄው በአጠቃላይ ለሽያጭ ከቀረበው መጠን ከአስራ አምስት በመቶ በላይ ከሆነ በግዥ ጥያቄ የገባው ገንዘብ ወዲያውኑ ለገዥው መመለስ አለበት፡፡

የአውጪው ሰነድ መደብ ንዋዮች ለህዝብ ሽያጭ በተዘጋ በሰላሳ ቀናት ውስጥ ወይም ማናቸውም ባለሥልጣኑ በሚወስነው ጊዜ ለባለሥልጣኑ የድልድል ሪፖርት ማቅረብ አለበት፡፡ ሪፖርቱ ምን ያህል ኢንቨስተሮች እንደተሳተፉ፣ የቀረቡ የግዥ ማመልከቻዎች መግለጫ፣ ከቀረቡት ከአምስት እና ከዚያ በላይ የተደለደለላቸው ስም ዝርዝር፣ ተቀባይነት ያላገኙ የግዥ ጥያቄዎች እና ምክንያቶቻቸው መግለጫ፣ ሊደረግ የታቀደው ድልድል የሚሉትን ማካተት አለበት፡፡ በተጨማሪ ሪፖርቱ በአውጪው የቀረቡ አጠቃላይ የግዥ ጥያቄዎችን፣ የድልድል ውጤት፣ ተመላሽ የተደረገ ገንዘብ፣ እና እሳፊ ጥያቄ ሲኖር የአስራ አምስት በመቶ እሳፊ ድልድል አጠቃቀም የሚያጠቃልል ዝርዝር የድልድል ሪፖርት ሊካተትበት ይችላል፡፡ ይህ ግልጽነት በገበያው ላይ እምነትን እንዲጣል የሚያደርግ ነው፡፡ በመጨረሻ ድልድሉ ካለቀ በኋላ አውጪው ፈቃድ ባለው የሰነድ መደብ ንዋዮች ገበያ ላይ ለመመዝገብ እና ለመገበያየት እንዲችል ያደርጋል፡፡

ሌላው መዝገብ አያያዝ እና አዲት የሚመለከት ሲሆን አውጪዎች እና የውክልና ሻጮች ሁሉንም የግዥ ጥያቄዎች እና የድልድል ሰነዶች መያዝ እና ለባለሥልጣኑ ምርመራ ዝግጁ እንዲያደርጉ ይጠበቃል፡፡

በመሠረቱ እነዚህ ከላይ የተቀመጡት ደንጋጌዎች በግዥ ጥያቄ እና በግብይት መጀመሪያ ጊዜ መካከል ያለውን ድልድይ የሚፈጥሩ ናቸው፡፡ ደንጋጌዎቹ እያንዳንዱ ኢንቨስተር ፍትሃዊ በሆነ መንገድ እንዲስተናገድ፣ ከመጠን በላይ የግዥ ጥያቄ ሲቀርብ በኃላፊነት እንዲተዳደር እና ገበያው በሙሉ ግልጽነት እንዲሠራ የሚያዘኑ ናቸው፡፡

በቀጣይ ጽሁፎች ቀሪ የሰነድ መደብ ንዋይን ለህዝብ የማቅረብ እና የግብይት መመሪያ ክፍሎች ዳሰሳ በስፋት እና በጥልቀት የምንቀጥልበት ይሆናል፡፡